

■ Tres reedicions ben oportunes

D. Sam Abrams

La força de l'Any Joan Maragall 2010-2011 ha aconseguit contrarestar la tendència natural de la literatura catalana a la poca predisposició a l'hora de reeditar obres considerades clàssiques. Aquesta preferència constant per la novetat rabiosa i la fugida endavant ha fet que molts i molts autors no estiguin a l'abast dels lectors actuals. Autors i autores de la talla de Gabriel Alomar, Clementina Arderiu, Marià Manent, Josep Sebastià Pons, Simona Gay, Joan Teixidor, Marià Villangómez o Maria Oleart estan esperant que algú els reediti dignament.

L'Any Joan Maragall ens ha portat tres reedicions de primera magnitud: *Poesia completa de Joan Maragall*, a cura de Glòria Casals i Lluís Quintana Trias (Barcelona: Edicions 62, 2010); *Joan Maragall. Carnets de viatge*, a cura de Glòria Casals (Barcelona: Diputació de Barcelona, 2010), i *El meu don Joan Maragall* de Josep Pijoan (Barcelona: Quaderns Crema, 2010). Tres llibres imprescindibles per a qualsevol persona que vulgui endinsar-se en la vida i l'obra de Maragall.

Fins ara el públic lector català només podia accedir a l'obra poètica de Maragall a través de dues edicions de conjunt, dues edicions completament superades, dit sigui de passada. La primera de les dues era la famosa edició de les obres completes publicada per Editorial Selecta l'any 1960, on la poesia estava ordenada temàticament, amb la qual cosa es destruïa totalment l'arquitectura dels cinc poemaris que Maragall va publicar en vida entre 1895 i 1911. I la segona era l'edició d'Enric Bou, *Poesia completa*, publicada per Empúries l'any 1986 i plagada d'errors de lectura textual.

Existia el gran treball de Glòria Casals (Barcelona: Edicions de

Libres

GLÒRIA CASALS
I LLUÍS QUINTANA TRIAS
Poesia completa
de Joan Maragall,
Barcelona: Edicions 62, 2010

Lluís Quintana Trias l'any 2008.

Fa més de dues dècades que Glòria Casals treballa a fons l'obra de Maragall des del punt de vista textual i interpretatiu. A *Poesia completa*, doncs, tenim els resultats de tanta dedicació: un text net i tancat. Aquest cop, Casals ha anat molt més enllà de la seva edició del 1998 perquè hi ha inclòs tots els poemes inèdits i no recollits en llibre que Maragall va deixar enrere a l'hora de la seva mort. Això vol dir que ara tenim els cinc poemaris que Maragall va publicar en vida (*Poesies*, 1895; *Visions & Cants*, 1900; *Les disperses*, 1904; *Enllà*, 1906, i *Seqüències*, 1911) i tots els poemes escrits entre 1878 i 1911 que va destinar en el moment de bastir els seus reculls.

Casals ha volgut estructurar *Poesia completa* seguint criteris clarament cronològics. Per aquest motiu ha ordenat el llibre de manera que després de «*Poesies*», «*Visions & Cants*» i «*Les disperses*», trobem una secció titulada «*Poemes contemporanis de Poesies, Visions & Cants i Les disperses (1878-1905)*», que aplega els inèdits i dispersos. I, novament, després d'«*Enllà*» i «*Seqüències*» trobem una secció titulada «*Poemes contemporanis d'Enllà i Seqüències (1906-1911)*». Al final d'aquesta secció d'inèdits tenim

la Magrana, 1998), però ja feia molts anys que era pràcticament introbable i es pagaven autèntiques fortunes si algú tenia la bona fortuna d'ensopegar amb un exemplar de segona mà en alguna banda.

Edicions 62 ha tingut la bona pensada d'oferir-nos l'àgil volum *Poesia completa* per commemorar l'Any Maragall 2010-2011. A més, la nova edició s'ha publicat a l'accessible i assequible col·lecció «*Labutxaca*». A partir d'aquí, la veritat sigui dita, qui no llegeix Maragall és simplement perquè no li ve de gust.

Poesia completa té totes les garanties textuais del món. En definitiva, la base del llibre és una reedició corregida i augmentada del volum *Poesia. Edició Crítica* de Glòria Casals, d'una banda i, de l'altra, una reimpressió *stricto sensu* de *Nausica* en l'edició preparada per

un petit colofó de tres poemes recollits sota el descriptor «Poemes no datats».

El conjunt de la poesia èdita i inèdita de Maragall ocupa les primeres 336 pàgines de *Poesia completa*. A continuació trobem el text de *Nausica*, a cura de l'especialista Lluís Quintana Trias. I clou el volum l'índex de títols i primers versos dels poemes.

Poesia completa representa una primícia insòlita. En els cent anys que han passat entre la mort de Maragall i ara, mai s'havia reunit en un sol volum la poesia completa de Maragall. En cent anys! Sempre faltava alguna cosa, és a dir, sempre faltaven els inèdits o faltava la *Nausica*. Ara per primer cop a la història tenim literalment un volum de «poesia completa» de Maragall, amb els cinc reculls que va publicar en vida, amb els inèdits i dispersos, i l'obra dramàtica, *Nausica*. A més, és la primera vegada que tot el corpus poètic de Maragall ens arriba en una versió textual totalment fiable.

Ara, finalment, podrem apreciar transversalment l'obra poètica de Maragall. I d'aquesta manera podrem veure clarament com va revolucionar els tres subgèneres de la poesia que va conrear: la lírica, l'èpica i la dramàtica. També podrem apreciar més bé l'esforç de construcció que hi ha darrere dels cinc reculls que Maragall va publicar en vida perquè tindrem els poemes triats al costat dels poemes desestimats.

Poesia completa permetrà que els lectors s'acostin correctament a l'obra poètica de Maragall. Ja era hora!

L'any 1995 Glòria Casals va publicar un llibre ben original: *Joan Maragall. Deu rutes literàries* (Argentona: L'Aixernador Edicions). El llibre era una rigorosa novetat des de dos punts de vista diferents. Per un costat, era pràcticament inexistent el camp d'estudi dedicat a investigar els vincles profunds que existien entre literatura i paisatge. El tema sempre s'havia tractat d'una manera força superficial com si es tractés d'un element més aviat de foment del consum turístic. A la dècada dels anys noranta del segle passat, la topografia literària, la geografia literària, van començar a emergir com a temes seriosos de reflexió i estudi. I justament *Joan Maragall. Deu rutes literàries* de Glòria Casals es pot considerar una obra fundacional dins aquestes noves tendències.

Ara existeixen tota mena de facilitats. Existeixen manuals com *Geografia literària dels Països Catalans* (Barcelona: Pòrtic, 2010), a

cura de Llorenç Soldevila; centres com la Fundació Josep Pla de Palafrugell, des del 1990, o entitats com Espai Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català, des del 2005, o recursos a internet com el «Mapa literari 2.0», des del 2006, i «Endrets. Geografia Literària dels Països Catalans», de la Universitat de Vic, des del 2010.

Altra vegada, tal com havia fet en el cas de la publicació de la nova «Poesia completa», Glòria Casals ha aprofitat l'impuls de l'Any Joan Maragall 2010-2011 per reeditar la seva guia del 1995 en una nova versió titulada *Joan Maragall. Carnets de viatge*. El text de la nova versió ha estat molt ampliat i corregit respecte a l'edició original. A més, el llibre ha gaudit del patrocini d'una institució pública, de manera que l'edició és de gran format, enquadernada en tapes dures i profusament il·lustrada.

Glòria Casals, en una «Nota al lector» que encapçala el volum, deixa ben clares les seves intencions: «acompanyar el lector en el viatge pels espais i textos que Maragall va viure i va escriure i que és, alhora, el seu viatge personal.» Casals no ha fet una guia exhaustiva sinó una guia representativa, triant els indrets i els textos més emblemàtics. El volum s'estructura en tres grans blocs dedicats a Barcelona, el mar i les muntanyes.

En definitiva, els tres blocs encarnen la vida del mateix Joan Maragall, que sempre va viure dividit entre la quotidianitat de la capital i els períodes de descans i vacances a la platja o a la muntanya. Cadascuna de les tres parts principals del llibre està subdividida, al seu torn, en seccions. Barcelona comprèn Ciutat Vella, l'Eixample, Horta, Sarrià i Sant Gervasi. El mar abraça Sitges, Caldes d'Estrac, Blanes, Sant Feliu de Gúixols i Tossa de Mar. I les muntanyes, la secció més extensa, recull Montserrat, Castellterçol, Moià, el Montseny, Puigcerdà, Senillers, Girona, l'Empordà, Olot, Ripoll, Sant Joan de les Abadesses, Camprodon, Núria i, com a colofó, Cauterets, a França.

A cada secció del llibre trobem tota la documentació que necessitem per entendre la vinculació entre Maragall i el lloc en qüestió. L'autora vertebrada cada capítol a partir d'una narració biobibliogràfica que explica perfectament la presència de Maragall a l'indret i els textos que hi va escriure. En el text de la seva narració Casals hi incrusta una gran diversitat de fragments de cartes a i de Joan Maragall. Aquests fragments enriqueixen el text i afegeixen un element de calidesa i proximitat perquè la veu de Maragall i els seus

tornen a prendre vida.

Acompanyant el text central de l'autora, trobem una i altra vegada, els poemes i/o les proses que Maragall va dedicar als llocs per mirar de fixar-los en la memòria. I el llibre té moltíssima documentació visual: fotos i documents d'època, reproduccions de textos autògrafs, dibuixos, aquarel·les, etc. En definitiva, tot el que necessitem per recrear el rerefons personal, social, cultural, i intel·lectual que rau al fons de cada text topogràfic o geoinscriptiu que va escriure Maragall al llarg de la seva activíssima vida de creador literari. La tria d'esdeveniments biogràfics, documents històrics i textos literaris que Casals ha dut a terme a l'hora de bastir el seu discurs i el llibre només es pot qualificar d'impecable i impagable per tot el que té de rigorosa i encertada.

«Joan Maragall. Carnets de viatge» és una invitació quàdrupla. És una invitació a llegir directament l'obra del gran Maragall. És una invitació a conèixer la personalitat humana de Maragall. És una invitació per explorar i descobrir la realitat topogràfica i geogràfica del país. I és una invitació a veure, percebre i investigar els profunds lligams que existeixen entre la vida, l'obra i la realitat física. El llibre de Casals està dissenyat per acompanyar els lectors al llarg dels seus viatges parcials. Una eina imprescindible per aprofundir en Maragall, ara en la seva versió definitiva, tan luxosament editada.

I ara arribem a la tercera i última gran reedició maragalliana de la temporada. És tracta d'una reedició del famós retrat de Maragall escrit pel seu amic i deixeble, Josep Pijoan i publicat per primera vegada l'any 1927 per la Llibreria Catalònia. Ara bé, no és una mera reedició o reimpressió del text original que Pijoan va escriure i publicar una quinzena d'anys després de la mort de Joan Maragall, el 20 de desembre de 1911.

El text que reproduïx aquesta bella i acurada edició de Quaderns Crema, a la seva col·lecció «D'un dia a l'altre», és el text d'un exemplar de l'edició original corregida i ampliada pel mateix Pijoan. Ferran de Pol tenia una relació personal amb Pijoan, a l'exili

GLÒRIA CASALS

Joan Maragall.

Carnets de viatge,

Diputació de Barcelona, 2010

i després a Catalunya. I fruit d'aquesta amistat va ser el fet que Pijoan va voler obsequiar Ferran de Pol amb un exemplar únic d'*El meu don Joan Maragall* altament corregit i ampliat. Aquest exemplar pertanyia a l'escriptor Lluís Ferran de Pol i actualment forma part del fons de documentació de l'autor arenyenc a la Biblioteca Popular P. Fidel Fita.

El llibre de Pijoan és un dels retrats biogràfics més importants que existeixen de Maragall. I aquesta afirmació que acabo de fer és una afirmació important si tenim en compte dos factors o condicionants. Primer: la tradició literària catalana és força reticent al memorialisme de caire biogràfic. Per comprovar aquest fet només cal començar a buscar els perfils biogràfics de molts autors clàssics, tant antics com moderns, per veure que simplement no existeixen. I, segona: malgrat tot la figura de Joan Maragall compta amb una autèntica tradició biogràfica amb més d'una trentena de retrats a gran escala, publicats entre 1912 i 2010, és a dir, entre el retrat de Joaquim Ruyra i el d'Ignasi Moreta.

Dins d'aquesta petita per significativa tradició biogràfica particular que s'ha generat al voltant de la personalitat de Maragall, Josep Pijoan ocupa un lloc destacat al costat d'altres autors de la talla de Josep Pla, Maurici Serrahima o Gabriel Maragall, fill de l'autor. Algun dia s'hauran de reivindicar altres retratistes de valor com ara Juan Chabàs (1935) o Josep M. Corredor (1960).

Josep Pijoan, en escassament un centenar de planes, ens ofereix els records de la seva relació personal i intel·lectual amb Maragall durant els darrers anys de la vida de l'autor de *Seqüències*. Pijoan va desgranant els seus records des del dia de la seva coneixença personal amb Maragall, però quan convé atura el text per fer un *flashback* per recuperar algun moment de la vida passada del gran poeta. En definitiva, *El meu don Joan Maragall* és un llibre de memòries amb una biografia i una autobiografia de fons. Pijoan evoca les seves experiències al costat del mestre Maragall i, de

JOSEP PIJOAN

El meu don Joan Maragall

Quaderns Crema, 2010

passada, escriu la vida de Maragall i la seva pròpia autobiografia. El llibre de Pijoan és el primer retrat matisat que tenim de Maragall.

Però *El meu don Joan Maragall* s'ha de llegir amb molta precaució per quatre motius. El primer és que Josep Pijoan no era un escriptor professional, de manera que el seu llibre és un document molt i molt personal i *sui generis*. El segon motiu és que tenia molt de caràcter i sovint projectava la seva voluntat personal sobre la figura de Maragall. El tercer motiu és que Pijoan va escriure el llibre molts anys després de la mort de Maragall, de manera que sovint és imprecís o directament fantasiós. I el quart motiu és que va escriure el llibre lluny de Barcelona i no va poder consultar cap altra font que no fos la seva pròpia memòria.

Cal agafar el llibre de Pijoan per allò que veritablement és: un llibre de memòries ben personal. I no cal agafar-lo per allò que no és: una biografia literària amb una sòlida base factual i documental. Un petit exemple ens ajudarà a entendre el que vull dir. La primeríssima frase del llibre de Pijoan diu literalment: «Vaig fer la coneixença de don Joan Maragall el 1900 quan ell se n'anava ja a tenir una quarantena d'anys.» Sabem, per la gran especialista i estudiosa de la vida i l'obra de Pijoan Anna Maria Blasco i Bardas, que el mestre i el deixeble es van conèixer personalment en algun moment, sense determinar, entre l'estiu de 1901 i la primavera de 1902.

El llibre de Pijoan ha arribat a fer molt de mal a la imatge de Maragall. Per exemple, molts lectors han interioritzat la imatge d'un Maragall romànticoide i il·luminat, que tenia poc sentit de la realitat. Aquesta imatge és més una creació de Pijoan que una constatació de la realitat. Poetes de la talla de Gabriel Ferrater i Narcís Comadira han utilitzat aquesta imatge distorsionada de Pijoan com a arma crítica en contra de Maragall. Penseu en poemes com «Sobre la catarsi» de Ferrater, publicat a *Da nucis pueris* (1960) o «Joan Maragall baixa a prendre el te» de Comadira, publicat a *El verd jardí* (1972). Tots dos poemes van servir d'arma per mirar d'alliberar els dos poetes de la influència de Maragall, molt a la manera que descriu Harold Bloom al seu magistral assaig *The anxiety of influence* (1973).

És bo tornar a disposar del llibre de Pijoan, sobretot amb totes aquestes novetats textuais d'esmenes i passatges afegits. Ara bé, és aconsellable utilitzar el text amb seny i mesura, i no considerar-lo

la llei divina sobre la figura de Maragall. També és molt saludable i recomanable llegir-lo al costat de dues obres fonamentals de Josep Pla: *Joan Maragall. Un assaig i Vida i miracles de Josep Pijoan*, totes dues recollides al volum x de la seva obra completa, *Tres biografies* (1968).